

Kauko Rekola:

SOTAMUSEO

Jo ennen Suomen valtiollista itsenäistymistä oli sotahistoriallista esineistöä, viime vuosisadan loppupuolella maassamme virinnee voimakkaan historia- ja museoharrastuksen ansiosta, ryhdytty entistä määrätietoisemmin keräämään talteen.

Tämä esineistö oli saanut työssijansa osittain Yliopiston Historiallisessa Museossa — sittemmin Kansallismuseossa — osittain niissä paikallismuseoissa, joita näihin aikoihin eri puolilla maatamme innolla perusteltiin, osittain yksityisissä kokoelmissa. Olipa pääkaupungissa jo v:na 1908 saatu pantua toimeksi erikoinen sotahistoriallinen näyttelykin. Tätä Hakaniemen huvilassa järjestettyä vv. 1808—09 sodan muistonäyttelyä, joka käsitti lippuja, pukuja, aseita yms. mainitun sodan päiviltä, voitaneenkin pitää jonkinlaisena Sotamuseon tilapäisluontoisena edelläkävijänä.

Todelliselta sotamuseolta puuttui tällöin kuitenkin vielä sitä pohjaa, minkä ainoastaan itsenäisyys voi tarjota. Senkansallisen itsenäistymisen, josta mainittu voimakas isänmaan historian harrastus oli ollut mitä parhaimpana todistuksena, saavuttaessa 1917 valtiollisen vahvistuksensa, kävi

suomalainen sotamuseokin ainakin periaatteessa mahdolliseksi. Kevään 1918 surullinen sisällissota teki sen tulevaisuutta ajatellen suorastaan ajankohtaiseksi.

Jo tämän sodan kestäessä oli tehty muutamia hajayrityksiä sotaan liittyvien esineellisten muistojen keräämiseksi talteen. Niinpä antoi Karjalan armeijan silloinen päällikkö, ev.luutn. Aarne Sihvo päiväkäskyssään alaisilleen rykmeniteille kehoituksen ryhtyä tämänkaltaisiin toimenpiteisiin. Joskaan tämä kehoitus ei johtanut erikoisen huomattaviin tuloksiin, niin lienee sillä kuitenkin ollut oma merkityksensä herättäen se uskottavasti ainakin yksityisluontoista harrastusta asiaan.

Mutta vieläkin selväsanaisemmin tuotiin tämän sodan aikana kysymys Sotamuseon perustamisesta esille.

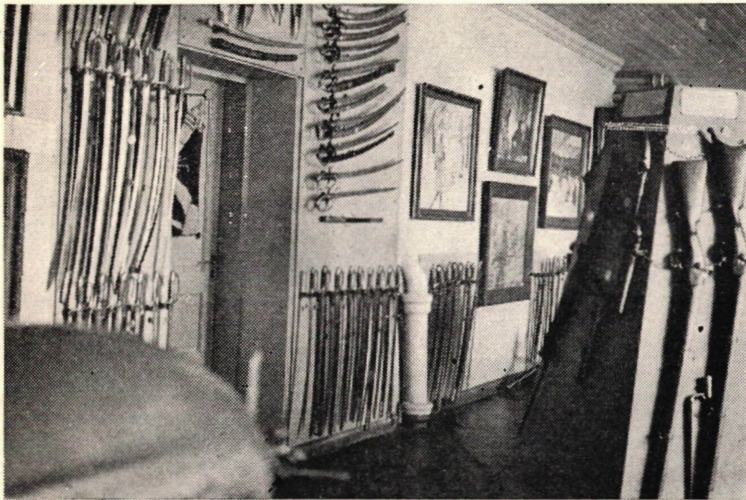
Aloitteentekijänä oli tällöin viipurilainen museomies, fil.maist. Kaarlo Soikkeli, sama henkilö, jonka vuosikautisten ponnistelujen tuloksena Sotamuseo lopulta syntyi ja joka toimi myös tämän perustamansa laitoksen ensimmäisenä johtajana. Vapaussodan loppuvaiheessa kääntyi hän korkeimman sotilashallinnon puoleen anoen, että hän saisi oikeuden perustaa Viipurin linnaan sotahistoriallisen museon ja että tätä tarkoitusta varten luovutettaisiin linnasta yksi kerros hänen käytettäväkseen.

Ehdotus saavuttikin myötämielisen vastaanoton, ja maisteri Soikkeli oikeutettiin Viipurissa ja sen ympäristössä keräämään talteen »aseita ja muistoja vapaussodasta perustaa museon».

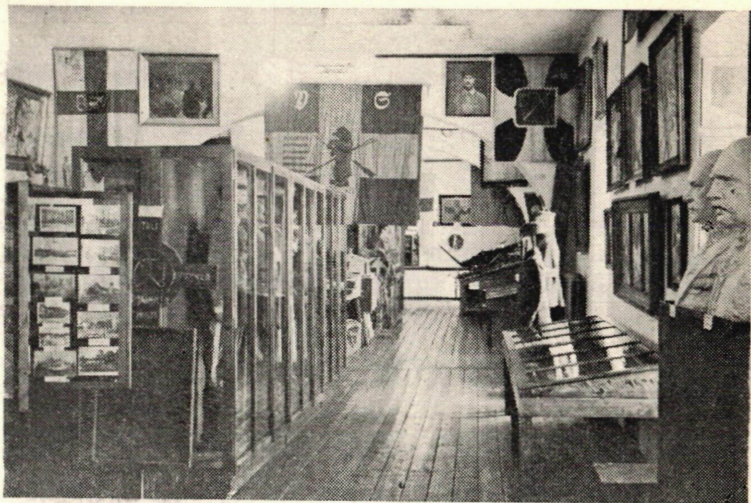
Sotasaaliin lajittelemattomuuden takia ei hanke kuitenkaan päässyt heti vauhtiin, ollen se sitäpaitsi yhden miehen — kaiken lisäksi vielä siviilihenkilön — käden käänteessä suoritettavaksi jo vallan ylivoimainenkin. Kun maisteri Soikkeli sen jälkeen pian siirtyi Helsinkiin, raukesi

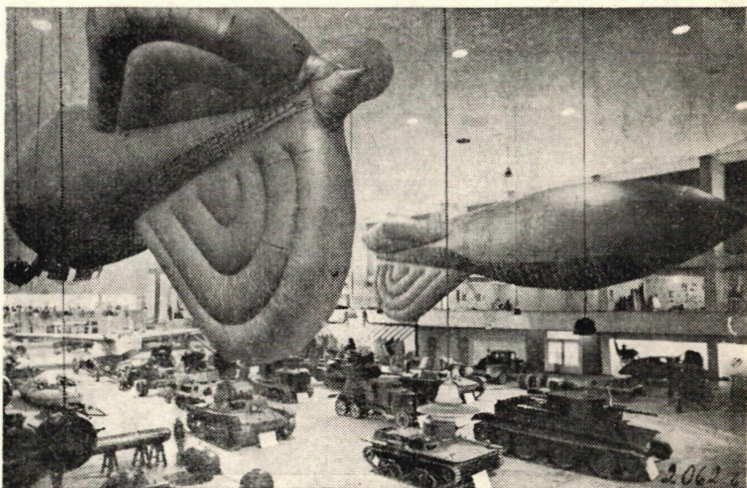
*Kuva 1. Suomenlinnan Carpelanin bastioni ja kasarmi, jossa Sotamuseo sijaitsi vu
1923—39. Rakennettu 1756.*
*Fig. 1. Carpelan's Bastion and Caserne at Suomenlinna (built in 1756), in which the War
Museum was located in the years 1932—39.*

Kuva 2. Sotamuseon asekoelmamaa Uudenmaan kasarmilla.
Fig. 2. Weapons of the War Museum at the Uusimaa Caserne.

*Kuva 3. Sisäkuva Sotamuseosta Suomenlinnassa.
Fig. 3. Interior of the War Museum at Suomenlinna.*

*Kuva 4. Sodanaikainen näyttely Helsingissä Messuballissa, syksyllä 1941.
Fig. 4. Exhibition during the war at Messuballi in Helsinki in the autumn of 1941.*

asia tykkänään tämän viipurilaisen »arsenaalimuseon» kohdalta.

Sotamuseosuunnitelmastaan ei maisteri Soikkeli kuitenkaan luopunut Helsinkiin siirryttyäänkään. Tämä siirtyminen oli päinvastoin eduksi asialle, sillä tarjosihan pääkaupunki parhaat mahdollisuudet sekä myös luonnollisimman ympäristön Suomen sotamuseolle. Vapaussodan Historian Komitean sihteerinä oli maisteri Soikkelilla lisäksi erinomainen tilaisuus kerätä talteen vapaussotamuistoisia valokuvia ja esineitä.

Jo 1918 oli pääkaupunkiin perustettu Sota-arkisto vapaussotaan liittyvän arkistomateriaalin tallettamiseksi. Tähän laitokseen oli jo aikaisemminkin kerätty myös museollista esineistöä — lähinnä valokuvia, karttoja yms. — mutta maisteri Soikkelin tullessa keväällä 1926 nimitetyksi tämän arkiston hoitajaksi, sai keräyskin uutta vauhtia. Siten sai hän mm. aikaan, että sotalippuja ym. esineistöä alettiin puolustuslaitoksen taholta virallisesti luovuttaa arkistoon säilytettäväksi tulevaa sotamuseota silmällä pitäen.

On luonnollista, että myös puolustusvoimiemme upseeriston keskuudessa sotamuseo-ajatus jo varhain sai huomiota osakseen. Virallisesti otettiin tämä kysymys esille Upseeriliitossa ensi kerran 1924 ollen se jälleen seuraavanakin vuonna käsiteltävänä. Liiton asettama komitea johon kuuluivat silloiset ev.luutn. Wallenius sekä majurit Talvela ja Ilmoniemmi, käsittelee kysymystä melko perusteellisesti mm. huoneistomahdollisuuksia tutkien, mutta kuitenkin jäi museokysymys yhä edelleen odottamaan ratkaisuaan.

Myöskin puolustuslaitoksemme korkein johto, siten sekä sotaväen päällikkö, kenr.maj. Aarne Sihvo että puolustusministeri Niukkanen, osoittivat lämmintä harrastusta museoasiaa kohtaan.

Suurella ponnella ryhtyi sitten v:sta 1927 asiaa ajamaan kadettikoulun silloinen johtaja, ev.luutn. Heikki Nurmio, joka v:na 1928 määrättiin Sotahistoriallisen toimiston päälliköksi. Hän teki yksityiskohtaisia ehdotuksia perustettavasta sotamuseosta sekä Puolustusvoimien ja Yleisesikunnan päälliköille että Puolustusministeriölle, ehdottaen mm. Uudenmaan kasarmin osittaista luovuttamista museotarkoitukseen. Hänen ansiostaan tehostettiin myös puolustuslaitoksen sisäistä esinekeräystä.

Kun näyttelyhuoneiston puutteessa jo ryhdyttiin etsimään keräytyneelle museoesineistölle sopivia varastoimis- ja mahdollisuuksia, päästiin nyt kuitenkin maisteri Soikkelin ansiosta myönteiseen ratkaisuun huoneistokysymyksessäkin.

Viimemainittu oli Sota-arkiston hoitajana jo aikaisemminkin kiinnittänyt huomiotaan Uudenmaan kasarmissa arkiston silloisen toimihuoneiston alla olevaan kerrokseen. Tämän kerrostilan vapautuessa mainittuna vuonna 1929 entisestä käytöstään, sai maisteri Soikkeli aikaan, että se Puolustusministeriön määräyksestä päätettiin luovuttaa Sota-arkistolle sen yhteyteen perustettavan sotamuseon näyttelyhuoneistoksi.

Huoneistokysymyksen saadessa täten vuoden 1929 lopulla ratkaisunsa oli nyt viimeinenkin este poistettu Sotamuseon perustamisen tieltä.

Kun tuleva museohuoneisto seuraavana keväänä saatiin tyydyttävästi kunnostettua, ryhdyttiin nyt entistä voimaperäisempään keräystyöhön sekä ottamaan myös jo vastaan puolustuslaitoksen eri osastojen edellisinä vuosina museota varten keräämää esineistöä.

Sota-arkistonhoitajan tarmokkain toimenpitein päästiin vihdoin niin pitkälle, että vielä samana vuonna eli loka-

kuun 18. p:nä 1930 pidettiin Sotamuseossa kutsuvieraille juhlalliset avajaiset. Ja tämän jälkeen aloitti museo säännöllisen näyttelytoimintansa.

Museokokoelmien pääasiallisimman osan muodosti silloin edellä mainittu armeijan eri laitoksista ja varikoilta saatu esineistö: verraten laajat ja monipuoliset ase-, puku-, yms. kokoelmat. Myös puolustuslaitoksen ulkopuolelta oli saatu ottaa vastaan lukuisia esinelahjoituksia, mikä sekin todistaa Sotamuseon perustamisen saaneen laajaa kannatusta maassamme.

Kahden vuoden ajan toimi Sotamuseo tässä huoneistossaan Uudenmaan kasarmissa. Museon hoitajana toimi arkistotoimensa ohessa edelleen maisteri Soikkeli, joka voimiaan säästämättä teki tarmokasta työtä Sotamuseon kaikinpuoliseksi kehittämiseksi. Kanslianeuvos Soikkelin kuolema huhtikuun 1. p:nä 1932 oli museon kannalta siten mitä raskain menetys.

Jo tänä Sotamuseon lyhyenä toiminta-aikana olivat sen tilat Uudenmaan kasarmissa osoittautuneet täysin riittämättömiksi. Saman tilanpuutteen vaikeuttaessa myöskin Sota-arkiston toimintaa oli kanslianeuvos Soikkeli ryhtynyt toimenpiteisiin löytääkseen muualta entistä sopivamman ja tilavamman museohuoneiston. Ennen hänen kuolemaansa eivät kuitenkaan nämä pyrkimykset vielä olleet johtaneet ratkaiseviin tuloksiin.

Kanslianeuvos Soikkelin seuraajaksi sekä Sotamuseon että Sota-arkiston hoitajana määrätyn fil.tri E. E. Kailan aikana jatkettiin huoneistoetsiskelyjä, joihin myös Puolustusministeriön taholla suhtauduttiin ymmärtäväisen suopeasti. Huomio kiintyi nyt jälleen Suomenlinnaan, joka jo vuosikymmen aikaisemmin Upseeriliiton taholta oli otettu esille Sotamuseolle sopivana toimiympäristönä.

Kesällä 1932 Suomenlinnaan tehdyn virallisen tarkastusmatkan tuloksena olikin nyt, että siellä Kustaanmiekalla sijaitseva ns. Carpelanin kasarmi päätettiin Puolustusministeriön määräyksestä kunnostaa Sotamuseota varten. Seuraavan syksyn ja alkutalven kuluessa suoritettujen korjaustöiden jälkeen pääsi Sotamuseo vuodenvaihteessa muuttamaan tähän uuteen huoneistoonsa.

Museon siirtyminen Suomenlinnaan ja siten pois Sotarkiston välittömästä yhteydestä aiheutti sen asemassa erinäisiä muutoksia. Puolustusministeriön tammikuussa 1933 antamalla päätöksellä tehtiin museosta nyt itsenäinen, Puolustusministeriön alainen laitos. Tämän itsenäisen Sotamuseon johtajaksi määrättiin museon entinen amanuenssi luutn. R. W. Palmroth.

Museon toiminnan valvomiseksi sekä sen hoitoon liittyvien kysymysten käsittelemiseksi oli jo joulukuussa 1932 asetettu ns. Sotamuseolautakunta, johon jäseniksi oli määrätty sekä sotilas- että museoalan asiantuntijoita.

Sotamuseon 1933 annetussa, epävirallisessa johtosäännössä määriteltiin suhde Kansallismuseoon siten, että näiden molempien museoiden yhdessä pyrkiessä antamaan mahdollisimman täydellisen kuvan Suomen sotahistoriasta kuuluisi Sotamuseon varsinaiseen alaan kuitenkin lähinnä aika jälkeen vuoden 1878, jolloin asevelvollisuus maasamme säädettiin. Kuitenkin voidaan myös vanhempaa esineistöä kerätä Sotamuseonkin kokoelmiin.

Kesäkuun alussa 1933 avattiin Sotamuseo yleisölle uusissa suojissaan, joissa sillä oli entistä suuremmat mahdollisuudet järjestää näyttelynsä museoteknillisten vaatimusten mukaisesti. Näyttelyesineistö jakaantui seuraaviin osastoihin: jääkäri-, vapaussota-, pionceri-, ase- ja meriosastot.

Suurin piirtein tällaisena ja näissä samoissa puitteissa toimi Sotamuseo aina vuoden 1939 lopulle saakka.

Historiallisesti mitä sopivimmasta ympäristöstään huolimatta kävi vuosien kuluessa Suomenlinnan sopimattomuus suurta yleisöä palvelemaan tarkoitetun museolaitoksen toimipaikaksi yhä ilmeisemmäksi. Vaikeiden liikennesuhteiden johdosta muuttui Sotamuseo nyt miltei yksinomaisesti kesäaikaiseksi turistinähtävyydeksi, kärsien sen merkitys sellaisenakin laivayhteysien sekä erikoisesti Suomenlinnaan vaadittavien kulkulupien merkitsemistä rajoituksista.

Tämän johdosta alettiin Talvisodan jälkeen, jolloin sodan aiheuttama esineistön huomattava lisääntyminen myös jälleen vaati väljempää näyttelyaloja, suunnitella entistä vakavammin museon palaamista takaisin itse pääkaupunkiin, jonka tarjoamista mahdollisuuksista Kaartin kasarmiin kiinnitettiin suurimmat toiveet.

Sodan päätyttyä oli suunniteltu erikoisen muistonäyttelyn järjestämistä myös Kustaanmiekalle, mutta näissä suunnitelmissa ei oltu päästy alustavia kunnostustöitä pitemmälle, kun kesällä 1941 jälleen puhjennut sota asetti myös Sotamuseon uusien tehtävien ja velvollisuuksien eteen, tehden toisaalta kaiken säännöllisen näyttelytoiminnan mahdottomaksi.

Ev.luutn. Nurmion aloitteesta oli jo talvisodan aikana suoritettu Sotamuseota varten jossakin määrin esinekeräystä. Uuden sodan alettua pantiin alulle laajasuuntainen keräystoiminta sekä tuli- että kotirintamalla, jota jatkettiin Sotamuseoon komennetun keräyshenkilöstön toimesta aina sodan loppuun saakka, kuten mahdollisuuksien puitteissa yhä sen jälkeenkin.

Syksyllä 1943 määrättiin Sotamuseon siihenastinen intendentti, kapt. R. W. Palmroth toisiin tehtäviin ja hänen

seuraajakseen museonhoitajana määrättiin luutn., fil.maist. Kauko Rekola.

Sodan aikana tehtiin periaatteellinen päätös Sotamuseon siirtämisestä kaupunkiin, ja museon entinen näyttelyhuoneisto Kustaanmiekalla luovutettiin toisiin tarkoituksiin.

Sodan päätyttyä ei jatkuvasti suoritetuista etsiskelyistä ja lukuisista aloitteista ja anomuksista huolimatta museon huoneistokysymyksessä valitettavasti yhä vieläkään ole päästy ratkaisuun, ei edes lähitulevaisuutta ajatellen. Tästä syystä ovat museon esinekeräykset, joiden sekä sotilaspedagogista että kulttuurihistoriallista opetusarvoa enempää kuin yleistä mielenkiintoisuuttakaan ei voitane epäillä, yhä edelleen varastoituina useihin varastoihin sekä pääkaupungissa että maaseudulla.

Näyttelyhuoneiston puutteen sekä myös hajanaisen varastoinnin merkitsemistä suurista vaikeuksista huolimatta on Sotamuseo pyrkinyt vallitsevien mahdollisuuksien rajoissa jatkamaan muilla tavoin toimintaansa. Jatkuvasti suoritetun esinekeräyksen avulla on yritetty täydentää esinekeräyksiä erikoisesti niiden puutteellisilta osilta, siten lähinnä opetuskokoelmia ajatellen. Sekä varastoidun esineistön säännöllinen valvonta ja hoito että myös tähän asti käsittelemättömän esineistön vaatimat perusteelliset tutkimukset ja kortistokäsittely ovat sellaisia työmuotoja, jotka ulospäin näkymättä ovat kuitenkin tulevaisuutta ja tulevaa näyttelytoimintaa ajatellen välttämättömän tärkeitä.

Sotamuseo toimii nykyisin — mainittakoon se vielä lopuksi — Pääesikunnan Sotahistoriallisen toimiston alaisena laitoksena. Museon toimintaa valvoo yhä edelleen Sotamuseolautakunta, jonka puheenjohtajana toimii valtionarkeologi tri C. A. Nordman.

WAR MUSEUM OF FINLAND

The idea of founding a war museum was introduced in our country already during the War of Independence in 1918. The question was kept alive by those interested in it, and objects, connected with the struggle for liberty before and during the War of Independence as well as with the peacetime development of the Defence Forces, were collected in the course of years for the future war museum.

In spite of the official support given by the highest military department and command the founding of the museum did not meet with success. This was chiefly due to the difficulties in finding suitable display rooms, which were not located until in 1929 at the so-called Uusimaa Casern in Helsinki. Already in the autumn of the same year the War Museum was officially opened.

Mr. Kaarle Soikkeli, M. A. who was the actual originator of the idea and who had worked eagerly in the interest of the museum was the first keeper thereof. At the same time he acted as recorder of the War Archives, as the War Museum was in the beginning a subinstitute of the said archives. When the collections of the museum increased, the rooms proved to be altogether too small for the purpose, and new ones were found in 1932. Through the action of the Ministry of Defence the old fortification of Suomenlinna outside Helsinki was ordered to be placed at the disposal of the War Museum. The old so-called »Carpelan's Bastion» (built in 1756) was repaired for the museum during the same year.

At the same time the War Museum was made an independent institute which functioned under the Ministry of Defence. After the death of Mr. Soikkeli in the spring

of 1932 the museum was directed by Dr. E. E. Kaila, who had been appointed recorder of the War Archives. As the War Museum became independent, Lieutenant R. W. Palmroth was appointed its keeper.

In the historical surroundings of Suomenlinna the War Museum was open to the public until the beginning of the Winter War in the autumn of 1939, at which time it was temporarily closed. During the war which had broken out again in the summer of 1941 separate warbooty exhibitions were arranged in Helsinki and in some country-places as well as in Sweden.

At this time the collections of the museum were, for the most part, transferred to safe places in the country, and the museum rooms were placed at the disposal of military authorities. During the war it was also decided in principle to transfer the War Museum back into the city of Helsinki. The decision which even before had been discussed, was made owing to extremely difficult communications to Suomenlinna and to the fact that the previous display rooms had again become inadequate, as the collections had grown manifold during the wars.

The search for rooms commenced after the war has not as yet brought favourable results for which reason, all the collections were placed into storage. The Museum hopes, however, to be able to open a special coast artillery department at Suomenlinna.

The War Museum collections, which contain nearly 30.000 numbered objects chiefly represent, the period after the year 1878, when compulsory military service was enacted in Finland. However, the collections contain older objects also the number of which the museum strives to increase as far as possible.

The War Museum of Finland is a common museum of the ground, naval and air forces. The considerable increase in the collections and the many practical aspects have made it necessary to plan the founding of new separate museums like the C. A. department mentioned above.

Since 1943 Lt. Kauko Rekola, M. A., has acted as the keeper of the War Museum.